

OLIWNY (138) ai

o jasne.

sg m N oliwny (6). ◇ G oliwn(e)go (1). ◇ D oliwn(e)mu (2). ◇ A oliwny (1). ◇ f N oliwną (2), oliwn(a) (1). ◇ G oliwn(e)j (9), oliwnyj MurzNT (3), oliwné (1) OpecŻyw. ◇ D oliwné OpecŻyw (2), oliwn(e)j (1) Leop. ◇ A oliwną (24). ◇ I oliwną (6). ◇ L oliwn(e)j (10), oliwn(e) (1) PowUrb. ◇ n N oliwn(e) (10). ◇ G oliwného (14); -ého (1), -(e)go (13). ◇ D oliwn(e)mu (4). ◇ A oliwn(e) (5). ◇ I oliwnym (1). ◇ L oliwnym (1). ◇ pl N subst oliwn(e) (18). ◇ G oliwnych (1). ◇ A subst oliwné (10); -é (2), -(e) (8). ◇ I m oliwn(e)mi (2). f oliwn(e)mi (1) BibRadz, oliwnymi (1) LatHar.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

Przymiotnik od „oliwa” (138) :

1. Od znac. ‘drzewo oliwne’ (127) :

a. Będący oliwką (32) : Nie widzyaći go też Moizefz iedno zápalony kierz oliwny/ á wždy głos fłyfzał/ iż iam iest Bog żywy oycow twoich RejPos 294.

W połączeniach szeregowych (5): Dám ná pułtynią Cedr/ y tharn/ y świerk/ y drzewo oliwne: Położę ná pułczey Iodłę/ y Wiąz/ y Bukfspan pośpołu: Aby widzieli y wiedzili/ y rozczytáli sobie/ y zrozumieli pośpołu/ że to ręká Pańfka vczyniá Leop Is 41/19; BibRadz Is 41/19; BielKron 148, 266v; Tu pálmowe/ tu bobkowe/ tu drzewo oliwne/ Dáie wonność wyraftáiąc y owoce dziwne. KlonŻal C4v.

W porównaniach (4): A fprawiedliwy będzie podobien ku drzewku oliwnemu nádobnie kwitnácemu/ á zwálfczá wogrodzie páńkiem/ ábowiem nádzieię fwą położywfły raz wpánu fwoiem iuz iey nigdy ná inłfe miełce nieznoi. RejPs 78v, 79, 195v; RejZwierc 18.

W charakterystycznych połączeniach: kierz oliwny(-e), szczepienie.

Wyrażenie: »oliwne drzew(k)o (a. drzeweczko)« = *oliva Mymer*¹, *HistAl*, *Vulg*, *PolAnt*, *Mącz*; *olea Murm*, *Mącz*, *Calag* [szyk 21:8] (29): A drudzy ocinali ij lámali roždźé z oliwného drzewa/ ij miotali przedeń na drogę. *OpecŻyw* 71v; *Murm* 106; *Mymer*¹ 20; *RejPs* 78v, 79; były thám drzewá wyfokie ná fto ftop/ á były podobne bobkowemu y oliwnemu drzewu/ s ktorych kadzidło y bálfam obficie wypływał. *HistAl* L2v; Oliwne drzewká wfzędy przy brzegoch zyelone/ Stoią pięknym porządkiem/ iáko rozládzone. *RejWiz* 176v; *Leop Ex* 30/24, *Is* 41/19; ZONá zacna pocźciwa/ tę figurę miáła/ Pod nádobnym drzewczkem/ Oliwnym siedzyáá. *RejZwierc* 118; *BibRadz Is* 41/19; *BielKron* 33v, 148, 264v, 265, 266v, 319; Seriphum, Nieyáki rodzaj oliwnego drzewá *Mącz* 386c, 261b [2 r.], c [2 r.], 262d, 438b, 458b; *RejZwierc* 18; *Calag* 371b; *KlonŻal* C4v; *Calep* 354a.

Przen (1) :

Wyrażenie: »oliwne drzewo« (1): Ian y Páweł dwie Oliwne drzewá/ y dwie fwiocy przed ftołcem Páńfkim fwięcące/ máią moc zámykác Niebo/ Obłoki/ y otwierác brony iego. *KrowObr* 173.

b. Będący częścią oliwki (33) :

W porównaniach [zawsze w nawiązaniu do Ps 127/3] (13): *SeklKat* L; Prorok piłze/ iż iáko Oliwne gááłki rozmnoży fie potomftwo iego. *RejPos* 72v, 175v, 264v; *RejZwierc* 33. Cf »jako latorosłka (a. latorosł) oliwna«.

Wyrażenia: *bibl.* [Ps 127/3] »jako latoroślka (a. latorośl) oliwna« [szyk 6:2] (8): Filij tui licut houellae oliuarum, in circuitu menfae tuae. Synowie twoi iako latoroślki oliwne około łożu twego *WróbŻolt* 127/3, qq7v; *LubPs* cc6v; Zoná twoiá iáko máćicá płodna/ węłow domu twego/ dziatki twoie iáko latorośle oliwne około łożu twego. Oto thak będzie tżłowiek błogofławiony/ który się boi Pána. *KrowObr* 222, 231; *RejPos* 42v, 146v, 159v.

»liście (a. list) oliwne(-y)« [szyk 6:2] (8): Też plałtr wczyniony z lićcia Oliwnego z przełnym miodem, á thego przyłoż na pępek, abowiem gliłty wypáda y zabija wczłowiece. *FalZioł* III 22b, I 71a, 76b, 114c; *Oleacea folia habens*, Oliwne lićcie máyący/ álbo lićciu oliwnemu podobny. *Mącz* 261c.

»rozga (a. roždźka), gałázka oliwna« = *folium olivae Vulg, PolAnt* [szyk 10:7] (10:7): *OpecŻyw* 71v, 102v; *PatKaz III* 100v; trzymał wręku rozgę złotą na wierzchu ktorey była rozżka oliwna zowocem tłułtym *HistJóz* B4; *SeklKat* L; *Leop Gen* 8/11; Tedy pod wieczor wroćilá się gołębicá do niego/ á w nofie łwym przyniořłá gałáfkę oliwną *BibRadz Gen* 8/11; *BielKron* 5; *RejPos* 72v, 175v, 264v; *RejZwierc* 33, 129; *SkarŻyw* 270; Oni tedy [...] Synowi twemu/ odkupicielewi narodu ludzkiego/ zářli ná drogę/ y rozgi páłmowe/ tákże też y oliwne/ pod nogi iego łłáli *LatHar* 354, 352, 354.

Przen (2) : A iefli niektore z gáłęzi włomione łá; á ty będąc płonną oliwą/ iefteř w nie wřzczepion/ y sřtałeř się wczefłnikiem korzenia y tłułtořci oliwney: nie chlubże się przeciw gáłęziom. *WujNT Rom* 11/17.

Wyrażenie: »rozga oliwna« (1): tą gołábyczá przeř zolczy a gorzkořczy była marya ktora nyetknała łyá łmrodu a yadu grzecha kozdego ta na łkonanyu łzwyata rozgá olywną criřtuła zmyłofyerdzya uyelkyego wczyelonego wkwythnaczym łyřczyu [...] wzyuoczye przyniořła *PatKaz III* 100v.

c. *Pochodzący z oliwki* (5) : Gdy też będzieř zbierał owoce oliwne [*Si fruges collegeris olivarum*]/ iefli co ná drzewie zolřanie/ nie wroćiř się zář to otrzářć/ ále niechálř przychodniowi/ łiroćie/ y wdowie. *Leop Deut* 24/20.

Wyrażenie: »drzewo [= *drewno*] oliwne« = *lignum oleae PolAnt* [szyk 2:2] (4): W onym też mieyřcu Modlitwy/ wczynił dwa Cherubiny z drzewá oliwnego/ ktorzy byli wzwyřł ná dzieřięci łokiet. *BibRadz* 3.Reg 6/23, 3.Reg 6/31, 32; *Mącz* 261c.

d. *W którym, na którym, przy którym rosną oliwki* (57) : Y łfedł Krol przez łtrumieñ Cedron/ á włlyřtek lud łfedł przeciw drodze Oliwney ktora pátry ku puřłczey. *Leop* 2.Reg 15/23.

Wyrażenie: »oliwny sad, ogród« [w tym: *sad (albo) ogród* (2)] = *olivetum Vulg, PolAnt, Mącz, Cn; pomarium oleagineum Mącz* [szyk 4:4] (7:3): *Leop Deut* 6/11, *Ios* 24/13, *Iudic* 15/5; Náđ łády oliwnemi y Sykomorowemi ktore łá w polách/ był Balánán Gederythczyk *BibRadz* 1.Par 27/28, *Ex* 23/11; *Olivetum*, Oliwny ład álbo ogród. *Mącz* 262d, 261c, 309b.

Zestawienie w funkcji n-loc: »Gora Oliwna; Gora którą zow(i)ą (a. nazwana) Oliwną (a. przezwiskiem Oliwna)« = *mons (vocatus) Oliveti a. Olivorum PolAnt, Vulg* [szyk 46 :2] (41; 7): Bog y człowyck [!] ktorzyř będącz wthefłzklywořczy. rořłzał pot krwawy zanařł grzeřchne. nagorze Olywne. *PowUrb* +v; *OpecŻyw* 71, 71v, 97 [2 r.], 173v; *TarDuch* C; A Gdy się przyblížá ku Hieruřalem do Bathphagi i Bethanjięi do gory oliwnyi pořle Iefus dwu zuczniow łwoich i rzecze im [...] *MurzNT Mar* 11/1, k. 151 marg, *Luc* 19/29, 37; Dawid łepák łfedł łthroná ná gorę Oliwną/ idąc á płácząc/

przikrywły głowę/ á bofymá nogámi: ále y lud wízyłtek ktory był przy nim/ zákrywły głowę wíthępowáł ná gorę płáčząc. *Leop 2.Reg 19/30, Matth 26/30, Mar 14/26; BibRadz Mar 11/1, Luc 21/37, Act 1/12*; [Salomon] zbudował ná gorze trzy kościoły bálwánom pogáńłkim/ [...] ná gorze oliwney *BielKron 78v, 139v, 265 [2 r.]*; *BudBib 4.Reg 23/13; BudNT Mar 13/3, Luc 19/29, k. Hh6v; SkarŻyw 277; ReszPrz 82*; ná Oliwną fię gorę z Pánem vdáli *LatHar 191, 58, 243, 289, 691, 706, 719*; Y náuczál [Chrystus] we dnie w kościele: á w nocy wychodząc/ przebywał ná gorze którą zowá Oliwną. *WujNT Luc 21/37, Matth 21/1, 24/3, 26/30, Mar 11/1, 13/3 (13)*.

~ *Zestawienie*: »zakon Gory Oliwney« = *prawdopodobnie zakon Oliwetanów (1)*: y z niego [z *Bractwa Panny Marii w Sennie*] wyłzło/ niemało ludzi świętych: iáko Ian Kolumbinus/ pierwży fundator Iezuátow/ [...] y fundator zakonu Gory oliwney/ święty Petronius *SkarŻyw 460*. ~

Szereg: »winnica i sad oliwny« = *vinea et olivetum a. olea Vulg, PolAnt (3)*: wísyłtko pogorzáło/ thák bárzo że też y Winnice [!] y lády Oliwne ogniem popalił. *Leop Iudic 15/5, Ios 24/13; BibRadz Ex 23/11*.

2. Od znac. 'owoc oliwki' (2) : Samsa. sive sampsa sive sansa, Oliwne yádrká álbo pełtki álbo pecki. *Mącz 366c*.

Wyrażenie: »olej oliwny« = *oliwa (1)*: Rzekł też Pan Bog Moizéfzowi/ nábierz łobie wonnych rzeczy [...] oleiu oliwnego ná miárę Hyn/ á vdzyáłáłz másć oleiu łwiętego *BielKron 33v*.
[Przen cf **1.b.** Przen *WujNT Rom 11/17*.]

3. Od znac. 'tłuszcz z oliwek'; olearis Mącz, Cn (8) : Olearis, Oliwny. *Mącz 261c*.

a. Służący do przechowywania lub wytłaczania oliwy (5) : *BibRadz 1.Par 27/28; Mącz 261c*; Tefz wezmą łukno modre/ y nákrýą łwiecznik łwiátły z łámpámi iego [...] / y wízyłtko oliwne náczýnie [omnia vasa olei]/ ktorym mu służą. *BudBib Num 4/9; Trapes – Prałá oliwną, vel, żarna oliwnę. Calep 1081b*.

W charakterystycznych połączeniach: komora oliwna(-e), náczýnie, piwnica, prasa, żarna.

b. Powstały z oliwy (2) : Fraces – Drozdze [= męty] oliwne. *Calep 433a*.

Zestawienie: »oliwny kamień« = *osad w beczce po oliwie (1)*: Cos olearia Oliwny Kamień. *Mącz 66d*.

*** *Bez wystarczającego kontekstu (1)* : Olivarius, Oliwny. *Mącz 262d*.

Cf **OLIWOWY**